

ÖMER FARUK
ÇOLAK*

YALNIZLAŞAN ÜLKE TÜRKİYE

Türkiye'nin diğer ülkelerle ekonomik ve politik ilişkisi uzun dönem çok taraflılık esasına dayalı idi. Örneğin Türkiye 1980 öncesi NATO üyesi olmasına rağmen, Sovyetler Birliği ile de ekonomik ilişkilerini sıkı tutabiliyordu. Bu çok taraflı politika 12 Eylül darbesi ile yavaş yavaş değişse de, özellikle AB ile olan ilişkiler ve hedefler nedeni ile keskin dönüşlere uğramadı.

Bu durum 2003 yılına kadar devam etti. 2002 yılı sonunda hükümetin değişmesi, AKP'nin iktidara gelmesi ile dış ekonomik ve politik ilişkilerde dönüşümler başladı. 1 Mart tezkeresi ile bu dönüşüme karşı bir tepki verilse de, sonu getirilemedi. Yine Türkiye'nin bu tek merkezli politikasını kendisi için zararlı gören AB, 2005 yılında, Türkiye'yi bu yoldan çekip çıkarmaya çalıştı ve tam üyelik görüşmelerine başlanmasını kabul etti. Ancak bu süreç AB tarafından iyi yönetilmedi. Fransa Cumhurbaşkanı N. Sarkozy ile Almanya Başbakanı A. Merkel'in dar görüşlülükleri ve iç politika kaygılarını öne çıkaran politikaları nedeni ile, AB Türkiye ile ilişkileri daha ileri noktalara taşıyamadı. 2007 yılında AKP'nin yeniden iktidara gelmesi ile Türkiye dış politikada ve ekonomide ABD eksenine daha çok yaklaştı.

KRİZ VE YENİ ARAYIŞLAR

Özellikle 2008 yılında başlayıp halen devam eden kriz, ülkeleri yeni arayışlara itti. Avrupa Birliği'nin krizden en fazla etkilenen ülkeler topluluğu haline gelmesi, Birliği ciddi biçimde sarstı. Bu durum, dünyadaki güç dengesini değiştirmeye yönelik yeni girişimleri de başlattı. Bu konuda en yakın tarihli girişim Rusya Federasyonu Başbakanı ve yakında tekrar Devlet Başkanlığı koltuğuna oturması beklenen Vladimir Putin'den geldi.

Putin, biraz da eski Sovyetler Birliği'ni canlandırma düşüncesi ile, Avrasya Ekonomik Birliği'ni (Eurasian Economic Community, ya da kısaca EurAsEc) kurmak istediklerini Ekim ayı başında açıkladı. Putin, Rusya'nın halen Belarus ve Kazakistan ile kurdukları gümrük birliğini genişleterek Avrupa Birliği benzeri bir kurumsal yapı oluşturacaklarını söyledi. Putin'in Avrasya Ekonomik Birliği'nin üye devletleri Rusya, Belarus, Kazakistan, Tacikistan, Ukrayna ve Moldova'dan oluşuyor.

Avrasya Ekonomik Birliği'ne katılması düşünülen ülkelerin nüfuslarının toplamı 165 milyon kişiyi buluyor. GSYH büyüklükleri ise 2,1 trilyon dolar düzeyinde. Bu gücü ile Avrasya Eko-

nomik Birliği'nin (AEB), 17,5 trilyon dolarlık GSYH'ya sahip AB karşısında ekonomik gücü oldukça zayıf. Ancak böyle bir Birliğin en önemli özelliği petrol ve doğal gaz üretim gücünün yüksek olması. AB ülkeleri içinde İngiltere hariç diğer ülkelerin enerji fakiri olduğu düşüldüğünde, AEB'in farklı bir güç odağı olarak, küresel ölçekte güç dengesini şimdi olmasa bile, önümüzdeki yıllarda değiştirmesi kesindir. Bu birliğin kurulması da açıkçası çok zor değil. Çünkü olası Birlik üyesi ülkelerin ihracatlarının önemli bir kısmı halen Rusya'ya yapılmakta. 2010 yılı verilerine göre Belarus'un ihracatının %38,9'u, Kazakistan'ın %8,5'i, Kırgızistan'ın %35,7'si, Moldova'nın %23,8'i, Tacikistan'ın %14,4'ü ve Ukrayna'nın ihracatının %24,1'i Rusya'ya yapılmakta. Bir anlamda Birlik zaten kurulmuş durumda.

YENİ ARAYIŞLARDA TÜRKİYE'NİN YERİ

Türkiye 2007 yılından itibaren dış politikada "komşularla sıfır sorun" olarak adlandırılan bir yaklaşımı benimsedi. İçinin ne ile dolu olduğu belli olmayan bu politika ile dış politikada sanki çok taraflılığa geri dönecekmiş gibi algılsa da, kısa sürede aslında bu politikanın Büyük

Ülke	2002 Yılında İlişkinin Durumu	2011 Yılında İlişkinin Durum	Gelinen Aşama
İran	Pozitif	Negatif	Füze kalkanı kuruldu.
Suriye	Pozitif	Negatif	Savaş aşamasında.
Azerbaycan	Pozitif	Negatif	İlişkiler soğudu.
Gürcistan	Pozitif	Negatif	Ülke üzerindeki ağırlık kaybedildi.
Ermenistan	Negatif		Açılım ile belirsiz duruma geldi.
Yunanistan	Pozitif	Negatif	Rum kesiminin doğalgaz arama girişimi ile kötü.
Irak	Pozitif	Negatif	Kırmızı çizgi yok edildi.

Ortadoğu Projesi'nin (BOP) bir uzantısı olduğu anlaşıldı. Söylenenin aksine, Türkiye komşuları ile çatışma noktasına geldi. Gelirin kısaca bu durumu bir tablo ile özetleyelim.

Tablodan da izlendiği üzere, Türkiye sadece ABD eksenli dış politikası nedeni ile komşuları ile ilişkilerinde ağırlığını yitirmiş, ekonomik ilişkileri zora girmiş durumdadır.

Bu olumsuz yapı ile ne yapacağız diye düşünürken, Putin'in öne çıkardığı AEB'ni oluşturma girişimi Türkiye'nin Avrasya coğrafyasındaki rolünü zayıflatacaktır. Bu durum sadece ekonomik sonuçlar değil, politik sonuçlar da doğurur. Özellikle "komşularla sıfır sorun" ilkesinden yola çıkıp, tüm komşuları ile sıcak çatışma noktasına gelen, AB ile tam üyelik görüşmelerine başlayalı altı yıl olmasına rağmen, hemen bir arpa yol kat edemeyen, hatta bu ülkelerle örtük çatışma içerisine giren Türkiye'nin, dünyadaki tek dostu ABD olacak gibi durmakta. Arap ülkelerini ya da bizim Dışişleri Bakanlığı'nın ifadesi ile İslam ülkeleri (kardeş ülkeler) mevcut iktisadi ve siyasi yapıları nedeni Türkiye ile bırakın bir birlik oluşturmayı, kendi içlerinde bile birlik oluşturmaları bugüne değin mümkün olmadı (Yaşı 50-60 arasında olanlar Arap Birliği deneyimini anımsıyorlar-

dır). Eğer tersi bir durum olsa idi, Filistin sorunu şimdiye kadar çözüldü. Sokakta bağırın değil de, biraz mektep medrese görmüş Arap ülkesi yurttaşları ile biraz sohbet edin, göreceksiniz ki, Filistinlilere pek sıcak bakmamaktalar (Bunun nedenleri ayrı bir yazı konusudur). Üstelik Türkiye'nin son yıllarda reddettiği "milliyetçilik" Arap ülkelerinde ciddi bir ideolojidir. Bu ideolojinin varlığını biraz okuma yapanlar, Osmanlı Devleti'nin çöküş sürecinde nasıl bir rol oynadığını göreceklerdir.

Türkiye'nin izlediği politika ülkeyi tümü ile ABD güdümüne sokmuştur. Bundan dolayı, her ne kadar bugünlerde çatışma halinde olsak da, Türkiye kısa süre içinde ABD'nin istemi doğrultusunda İsrail ile yeniden el

sıkışmak zorunda kalacaktır.

Dış politika, dış politikada ve ekonomik ilişkilerde kıvraklık ister, çatışmayı değil ortaklıkların öne çıkarılmasına dayalı politikalar üretmeyi, geçmişe değil, geleceğe bakılmasını gerektirir. Bunun için Cumhuriyet'in ilk yıllarında Büyük Önder Atatürk'ün izlediği politikaları bilmek, öğrenmek gerekir. Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sırasında çatıştığı ülkelerle, Cumhuriyet kurulur kurulmaz, o ülkelerle nasıl birliktelikler kurduğunu bilmek gerekir. Mustafa Kemal Atatürk'ün o dönemde izlediği politikalar incelendiğinde ortaya çıkan sonuç, "dış politikanın hayaller değil, gerçekler üzerine kurulduğudur".

